

CZU: 368.9.06:614.2

DOI: <https://doi.org/10.52692/1857-0011.2023.3-77.32>

SIGURANȚA PACIENTULUI: PROVOCĂRI MODERNE ȘI MĂSURI DE ASIGURARE ÎN DOMENIUL MEDICAL

Mihaela MANEA¹, ftiziopneumolog, m.m.s.p.,
Serghei PISARENCO¹, dr. hab. în șt. med., conf. univ.,
Constantin MARTÎNIUC¹, dr. hab. în șt. med., conf. cercet.,
Constantin PISARENCO², dr. în drept, conf. univ.,
Victoria NICOLAEV¹, ftiziopneumolog

¹IMSP Institutul de Ftiziopneumologie „Chiril Draganiuc”, Chișinău

²Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău

e-mail: serghei.pisarenco@gmail.com

Rezumat.

În articol se discută importanța siguranței pacientului în cadrul unei organizații medicale. Prin intermediul unei revizuirii a literaturii și a interviurilor cu personalul medical, au fost cercetate provocările moderne și măsurile de asigurare a siguranței în domeniul medical, inclusiv cultura siguranței, educația și formarea personalului, utilizarea tehnologiei și participarea activă a pacienților. Rezultatele subliniază faptul că siguranța pacientului necesită o abordare sistemică și eforturi constante din partea tuturor participanților în organizația medicală.

Cuvinte cheie: siguranța pacientului, provocări moderne, măsuri de asigurare, obiective internaționale privind siguranța.

Summary. Patient Safety: Modern Challenges and Means of Ensuring in the Medical Field.

In the article, the importance of patient safety in a medical organization is discussed. Through a literature review and interviews with healthcare workers, modern challenges and safety measures in the medical field have been explored, including safety culture, education and staff training, technology utilization, and active patient participation. The results emphasize that patient safety requires a systemic approach and constant efforts from all participants in the medical organization.

Keywords: patient safety, modern challenges, ensuring measures, international safety goals.

Резюме. Безопасность пациентов: Современные вызовы и средства обеспечения в медицинской сфере.

В статье обсуждается важность безопасности пациента в медицинской организации. Посредством обзора литературы и интервью с медицинскими работниками исследованы современные вызовы и меры обеспечения безопасности в медицинской сфере, включая культуру безопасности, образование и подготовку персонала, использование технологий и активное участие пациентов. Результаты подчеркивают, что безопасность пациента требует системного подхода и постоянных усилий со стороны всех участников медицинской организации.

Ключевые слова: безопасность пациента, современные вызовы, меры обеспечения, международные цели по безопасности.

Introducere.

Peisajul global al sănătății se schimbă, iar sistemele de sănătate funcționează în condiții tot mai complexe. Noile tipuri de tratamente, tehnologii și modele de îngrijire pot fi promițătoare din punct de vedere al capacităților lor terapeutice, dar ele pot deveni și surse de noi amenințări pentru prestarea sigură a îngrijirilor. Siguranța pacientului este un principiu fundamental al sănătății și este în prezent recunoscută ca o problemă gravă și în creștere a sănătății publice la nivel global. În ciuda realizărilor inovatoare în unele domenii ale sănătății, eforturile globale depuse în ultimii 15 ani pentru a reduce povara prejudiciului adus pacienților nu au schimbat situația în mod semnificativ.

Ca și până acum, în prestarea serviciilor de îngrijire a sănătății, există un anumit grad de pericol (risc)

la care este expus pacientul. Între 7 și 10% dintre pacienți sunt expuși riscului de efecte negative în tratamentul din spital, iar între 7,4 și 14% dintre aceștia pot muri [13].

WHO¹ definește un eveniment legat de siguranța pacientului ca fiind „un eveniment care a avut loc (sau s-ar fi putut produce) și a produs un prejudiciu involuntar unui pacient, printr-un act voluntar sau prin omisiune, și nu a fost datorat problemei medicale de bază a pacientului” [9].

Siguranța pacientului înseamnă absența răului prevenibil care ar putea fi cauzat pacientului în cursul furnizării de servicii medicale și sanitare, inclusiv reducerea riscului de prejudiciu nejustificat asociat cu serviciile medicale și sanitare la un minim acceptabil. Prin minim acceptabil, se înțelege un nivel colectiv al

cunoștințelor existente, volumul resurselor disponibile și contextul în care sunt furnizate serviciile medicale și sanitare, comparativ cu riscul de a nu trata sau de a trata prin alte metode.

Înțelegerea corectă a managementului riscului clinic, susținut în mod activ de către toți actorii implicați în actul medical, ar aduce performanțe în managementul medical și, implicit, ar ridica reputația lucrătorilor medicali [10].

Scopul acestui studiu este de a explora și a discuta elementele cheie care asigură siguranța pacientului în organizația medicală și de a propune măsuri pentru îmbunătățirea practicilor curente.

Material și metode.

Pentru a atinge acest scop, am realizat studierea surselor și a literaturii selectate în bazele de citare științifică PubMed, Google Scholar, Web of Science, eLibrary privind siguranța pacienților, precum și am intervievat lucrători medicali de diferite niveluri – de la asistente medicale până la medici și administratori.

Rezultate și discuti.

Siguranța pacientului reprezintă o prioritate absolută în domeniul medical, iar implementarea unor strategii și măsuri adecvate este crucială pentru prevenirea accidentelor și a prejudiciilor asupra pacienților. Totuși, erorile medicale pot apărea în ciuda măsurilor de siguranță, iar înțelegerea și identificarea cauzelor acestor erori este esențială pentru îmbunătățirea sistemului medical și prevenirea situațiilor similare în viitor.

Există o serie de practici și factori de risc care reprezintă principala amenințare la adresa siguranței pacienților și conduc la o creștere semnificativă a mărimii prejudiciului cauzat prin furnizarea nesigură a îngrijirii medicale. De exemplu:

Erorile în administrarea medicamentelor sunt principala cauză a prejudiciului și a daunelor evitabile în sistemul de sănătate: pierderile asociate cu erorile în administrarea medicamentelor sunt estimate la 42 de miliarde de dolari SUA anual [1].

Infecțiile nosocomiale, este problema cu care se confruntă 7 pacienți din 100 în spitalele din țările cu venituri ridicate și 10 pacienți din 100 în țările cu venituri scăzute și medii [4].

Nerespectarea regulilor de siguranță în furnizarea asistenței chirurgicale este cauza complicațiilor la aproape 25% din pacienți. Anual, aproape 7 milioane de pacienți din departamentele chirurgicale suferă de complicații grave, dintre care 1 milion mor în timpul sau imediat după operație [10].

Un număr mare de oameni se confruntă cu erori de diagnostic în timpul vieții. La aproximativ 5% dintre pacienții adulți din ambulatoriu se stabilesc erori

de diagnostic, care au consecințe grave în mai mult de jumătate din cazuri [7].

În asistența medicală de ambulatoriu, erorile de diagnostic sunt întâlnite la aproximativ 5% dintre pacienții adulți, peste 50% dintre aceste erori având consecințe grave.

Erorile în utilizarea metodelor de iradiere includ depășirea dozei de radiații și efectuarea procedurilor radioterapeutice în afara țesutului desemnat pentru iradiere [2]. Analiza datelor publicate timp de 30 de ani cu privire la siguranța terapiei cu radiații a relevat că frecvența totală a erorilor este de 15 cazuri la 10.000 de cursuri de tratament [5].

Astăzi, lucrătorii din domeniul medical și coordonatorii sistemului de sănătate sunt conștienți că siguranța pacienților reprezintă un aspect vital al calității asistenței medicale și că asigurarea acesteia este o sarcină importantă și complexă.

Există înțelegerea că o politică clar formulată, capacitatea organizațională a conducerii, datele care permit îmbunătățirea indicatorilor de siguranță, personalul medical calificat și participarea eficientă a pacienților și familiilor acestora în procesul de prestare a serviciilor – toate acestea sunt necesare pentru a asigura o îmbunătățire durabilă și semnificativă a siguranței serviciilor medicale și sanitare.

În prezent, WHO a dezvoltat șase obiective și strategii internaționale privind siguranța pacientului, care sunt adoptate de toate organizațiile de acreditare în domeniul sănătății: identificarea corectă a pacienților; asigurarea unei comunicări eficiente între lucrătorii medicali; utilizarea în siguranță a medicamentelor cu risc ridicat; verificarea corectă a zonei de intervenție chirurgicală; reducerea riscului de infecții nosocomiale prin igiena mâinilor; reducerea riscului de leziuni datorate căderilor.

În anul 2006, Joint Commission International a dezvoltat Obiectivele internaționale privind siguranța pacientului (IPSG²) [3]:

Obiectivul 1. Identificarea corectă a pacienților.

Obiectivul 2. Îmbunătățirea comunicării eficiente.

Obiectivul 3. Îmbunătățirea siguranței medicamentelor de înalt risc.

Obiectivul 4. Asigurarea unei intervenții chirurgicale sigure.

Obiectivul 5. Reducerea riscului de infecții asociate îngrijirii medicale.

Obiectivul 6. Reducerea riscului de vătămare a pacientului prin căderi.

Obiectivele internaționale privind siguranța pacientului ajută organizațiile medicale să rezolve cu succes problemele specifice în cele mai dificile domenii ale siguranței pacientului.

Obiectivul 1. Identificarea corectă a pacienților

Identificarea corectă a pacienților reprezintă prima țintă internațională în materie de siguranță a pacientului, afirmată de WHO și alte organizații de sănătate de top, cum ar fi JCAHO³ și ACSQHC⁴.

Identificarea corectă a pacientului are scopul de a elimina erorile asociate cu identificarea incorectă a pacientului și a asigura că fiecare pacient primește îngrijiri medicale adecvate. Pentru acest lucru, este necesară utilizarea a cel puțin doi identificatori ai pacientului atunci când se furnizează servicii medicale. Aceasta poate include numele pacientului, data nașterii, un identificator medical unic sau alți identificatori adecvați.

În cadrul acestui obiectiv, instituțiile medicale trebuie să elaboreze și să implementeze politici și proceduri care asigură identificarea fiabilă a pacienților. Acest lucru poate include utilizarea de brățări de identificare, verificarea documentelor de identitate și confirmarea datelor relevante ale pacientului înainte de începerea tratamentului sau a procedurii.

În cadrul acestui obiectiv, se subliniază, de asemenea, importanța instruirii personalului medical în procedurile corecte de identificare a pacienților, pentru a minimiza probabilitatea erorilor. Aceasta poate include instruirea și evaluarea personalului, precum și realizarea de audituri și feedback pentru a menține standarde înalte de practică.

Este important de subliniat că identificarea corectă a pacienților este un element cheie pentru asigurarea siguranței pacienților și a calității îngrijirilor medicale. Erorile de identificare pot duce la consecințe grave, inclusiv furnizarea unui tratament incorect, efectuarea unor proceduri greșite sau chiar prejudicierea pacientului. Prin urmare, îndeplinirea acestui obiectiv este o parte importantă a îmbunătățirii siguranței pacienților în domeniul sănătății.

Obiectivul 2. Îmbunătățirea comunicării eficiente

Este foarte important ca informațiile despre starea pacientului, tratamentul acestuia și planurile de îngrijire să fie transmise în mod precis și complet între toți lucrătorii medicali implicați în îngrijirea pacientului. Acest lucru ajută la prevenirea erorilor legate de omiterea informațiilor importante sau de neînțelegerea acestora.

Asigurarea transmiterii eficiente a informațiilor între lucrătorii medicali este al doilea obiectiv internațional de siguranță a pacientului, susținut de organizații precum WHO, JCAHO și NICE⁵.

Scopul acestui principiu este de a asigura transferul precis, la timp și complet al informațiilor despre starea pacientului, tratamentul său și planurile de îngrijire către toți lucrătorii medicali implicați în îngri-

jirea pacientului. Acest lucru include toate nivelurile de personal medical, de la medici și asistente medicale până la farmaciști și lucrători sociali.

În cadrul acestui obiectiv, instituțiile medicale trebuie să creeze și să mențină sisteme care facilitează comunicarea eficientă și transferul de informații. Acest lucru poate include utilizarea de înregistrări medicale electronice, protocoale standardizate de transfer, formare în abilități de comunicare și întâlniri de echipă interdisciplinare.

Este important de subliniat că transferul eficient al informațiilor joacă un rol cheie în asigurarea siguranței pacienților. Erorile în transferul de informații pot duce la omisiuni în îngrijire, tratament incorect sau chiar prejudiciu adus pacientului. Prin urmare, implementarea și menținerea sistemelor care asigură un transfer eficient al informațiilor sunt măsuri importante pentru îmbunătățirea siguranței pacienților în sănătate.

În documentele internaționale publicate se subliniază importanța comunicării eficiente în îngrijirea medicală și se propun strategii pentru îmbunătățirea acesteia.

Obiectivul 3. Îmbunătățirea siguranței medicamentelor de înaltă risc

Unele medicamente prezintă un risc mare pentru pacienți dacă sunt utilizate incorect. Acestea pot include medicamente care pot provoca efecte secundare grave, necesită monitorizare atentă sau au un interval terapeutic îngust. Utilizarea în siguranță a acestor medicamente necesită o atenție deosebită pentru protocoalele de dozare, monitorizarea pacienților și instruirea personalului.

Utilizarea în siguranță a medicamentelor cu risc înalt este al treilea obiectiv internațional pentru siguranța pacientului, susținut de organizații precum WHO, JCAHO, ISMP⁶ și ESCP⁷.

Scopul acestui principiu este de a asigura utilizarea în siguranță a medicamentelor cu risc înalt care pot provoca efecte secundare grave, necesită monitorizare atentă sau au un interval terapeutic îngust. Erorile în utilizarea acestor medicamente pot duce la rezultate grave și potențial fatale pentru pacienți.

Instituțiile medicale ar trebui să dezvolte și să implementeze protocoale și proceduri pentru utilizarea în siguranță a acestor medicamente. Acest lucru poate include protocoale de dozare standardizate, sisteme de monitorizare a pacienților pentru a detecta efectele secundare, instruirea personalului în utilizarea și manipularea corectă a acestor medicamente, precum și sisteme de raportare pentru a identifica și a remedia erorile.

Este important de notat că utilizarea în siguranță a medicamentelor cu risc înalt necesită o cultură de siguranță în instituțiile medicale, unde siguranța paci-

entului este o prioritate, iar erorile și incidentele sunt utilizate ca oportunități de învățare și îmbunătățire.

Obiectivul 4. Asigurarea unei intervenții chirurgicale sigure

Importanța acestui obiectiv constă în prevenirea erorilor în care operația este efectuată în locul greșit sau pe pacientul greșit. Acest lucru se realizează prin verificarea locului intervenției în prezența pacientului (dacă este posibil), utilizarea markerilor pe corpul pacientului și confirmarea informațiilor din fișa medicală a pacientului.

Verificarea corectă a locului intervenției chirurgicale este al patrulea obiectiv internațional pentru siguranța pacientului, susținut de WHO, JCAHO, ACS⁸.

Scopul acestui principiu este de a preveni așa-numitele „erori de loc”, în care operația este efectuată în locul greșit, pe pacientul greșit sau chiar se efectuează operația greșită. Deși aceste erori sunt rare, ele pot avea consecințe grave și sunt considerate prevenibile.

În cadrul acestui obiectiv, instituțiile medicale și personalul trebuie să efectueze o verificare și confirmare riguroasă a locului intervenției. Acest lucru include de obicei mai multe niveluri de verificare, inclusiv discuția despre intervenția chirurgicală iminentă cu pacientul (dacă este posibil), marcarea locului intervenției pe corpul pacientului și confirmarea informațiilor utilizând fișa medicală a pacientului și planul de intervenție.

Un exemplu de document internațional care subliniază acest obiectiv este „Manualul de siguranță a pacientului” al JCAHO, care prezintă standarde și proceduri specifice pentru verificarea locului intervenției chirurgicale. De asemenea, WHO a dezvoltat inițiativa „Safe Surgery Saves Lives” [10], care include „Surgical Safety Checklist” [11], ajutând echipele să efectueze o verificare sistematică înainte, în timpul și după operație.

Realizarea eficientă a acestui obiectiv necesită o cultură a siguranței, în care importanța verificării și confirmării riguroase a informațiilor este recunoscută de tot personalul medical.

Obiectivul 5. Reducerea riscului de infecții asociate îngrijirii medicale

Mâinile personalului pot fi principala sursă de răspândire a infecțiilor în spital. Igiena corectă și la timp a mâinilor, inclusiv utilizarea de antiseptice și săpun, poate reduce semnificativ riscul de transmitere a bolilor infecțioase. Acest lucru implică instruirea personalului în metodele corecte de igienă a mâinilor și menținerea unei culturi de siguranță în care respectarea acestor metode este o prioritate.

Reducerea riscului de infecție nosocomială prin igiena mâinilor este un obiectiv internațional impor-

tant pentru siguranța pacientului, susținut de numeroase organizații, inclusiv WHO, JCAHO și CDC.

Mâinile personalului medical pot fi o sursă importantă de răspândire a infecțiilor în spital. Igiena corectă și la timp a mâinilor, inclusiv utilizarea de antiseptice și săpun, poate reduce semnificativ riscul de transmitere a bolilor infecțioase. Acest lucru implică instruirea personalului medical în metodele corecte de igienă a mâinilor și menținerea unei culturi de siguranță în care respectarea acestor metode este o prioritate.

WHO a dezvoltat „WHO Guidelines on Hand Hygiene in Health Care” pentru a îmbunătăți practicile de igienă a mâinilor printre personalul medical. Acest document subliniază cât de importantă este igiena mâinilor pentru prevenirea infecțiilor nosocomiale și oferă strategii practice pentru îmbunătățirea conformității cu igiena mâinilor [12].

În mod similar, JCAHO și CDC subliniază importanța igienei mâinilor în liniile lor directoare pentru controlul infecțiilor și standardele de siguranță ale pacienților. Ei recomandă instruirea regulată și evaluarea personalului medical în privința igienei mâinilor, precum și utilizarea auditului și feedback-ului pentru îmbunătățirea practicilor de igienă a mâinilor.

În general, atingerea acestui obiectiv necesită o cultură a siguranței, în care personalul medical înțelege și recunoaște importanța igienei mâinilor pentru prevenirea infecțiilor nosocomiale și se străduiește activ să o respecte.

Obiectivul 6. Reducerea riscului de vătămare a pacientului prin căderi

Căderile în spitale pot duce la leziuni grave, în special la pacienții vârstnici sau vulnerabili. Scopul acestor măsuri de securitate este de a minimiza riscul de cădere prin evaluarea riscului de cădere pentru fiecare pacient, implementarea măsurilor de precauție pentru cei care sunt la risc (de exemplu, utilizarea balustradelor sau supravegherea) și instruirea personalului și a pacienților în măsurile de prevenire a căderilor.

Reducerea riscului de vătămare prin căderi este al șaselea obiectiv internațional pentru siguranța pacientului, susținut de multe organizații, inclusiv WHO, JCAHO și CDC.

Căderile în spitale pot duce la leziuni grave și sunt o sursă importantă de vătămare pentru pacienți. Acestea sunt în mod deosebit de periculoase pentru pacienții vârstnici și vulnerabili, care pot avea un risc mai mare de cădere și de consecințe ale acestora.

Pentru a minimiza riscul de cădere, instituțiile medicale și personalul ar trebui să evalueze riscul de cădere pentru fiecare pacient și să implementeze măsuri de precauție adecvate. Aceasta poate include utilizarea dispozitivelor de susținere, cum ar fi balus-

tradele, asigurarea iluminării adecvate, eliminarea obstacolelor și a condițiilor periculoase și instruirea personalului și a pacienților în măsurile de prevenire a căderilor.

JCAHO are standarde de siguranță ale pacienților care cer spitalelor să aibă un program de prevenire a căderilor. Acest lucru include identificarea pacienților cu risc ridicat de cădere, utilizarea strategiilor pentru a reduce riscul și monitorizare a eficacității acestor strategii.

Atingerea acestui obiectiv necesită o cultură a siguranței, în care personalul medical recunoaște riscul de cădere și lucrează activ pentru a-l reduce.

Este important să subliniem că există mai multe modalități prin care spitalele pot aborda riscul de cădere și încerca să îl reducă:

Evaluarea riscului. În primul rând, este esențial să se evalueze riscul fiecărui pacient de cădere. Există mai multe instrumente și scale care pot fi utilizate pentru a ajuta la acest lucru, cum ar fi Scala Morse pentru căderi, care evaluează factori cum ar fi istoricul recent de cădere, starea mentală și mobilitatea pacientului.

Educația pacienților și a familiei lor. Educația poate fi o componentă cheie a prevenirii căderilor. Acest lucru poate include instruirea pacienților și a membrilor familiei despre riscul de cădere și despre modurile de a-l preveni, cum ar fi utilizarea în mod corespunzător a dispozitivelor de asistență pentru mobilitate și asigurarea că zona de îngrijire este liberă de obstacole.

Măsuri de siguranță fizică. Acestea pot include asigurarea că patul este la o înălțime adecvată, utilizarea balustradelor pentru a preveni căderile, asigurarea că iluminarea este adecvată și că covoarele și alte obiecte potențial periculoase sunt eliminate.

Medicamente. Anumite medicamente pot crește riscul de cădere, deoarece pot afecta echilibrul, coordonarea sau starea de conștiență a pacientului. Prin urmare, este important să se revizuiască medicamentele pacientului și să se modifice regimul de medicamente dacă este necesar, pentru a reduce riscul de cădere.

Exerciții și terapie fizică. Exercițiile de îmbunătățire a forței, echilibrului și coordonării pot ajuta la reducerea riscului de cădere. Pacienții pot beneficia de lucrul cu un terapeut fizic sau un alt profesionist în sănătate pentru a dezvolta un program de exerciții care să le ajute în acest sens.

Acestea sunt doar câteva dintre strategiile care pot fi utilizate pentru a preveni căderile în spitale. Este important ca spitalele să aibă un plan cuprinzător de prevenire a căderilor, care să fie personalizat pentru fiecare pacient și să fie revizuit și actualizat în mod regulat pe măsură ce starea pacientului se schimbă.

Siguranța pacientului depinde de mai mulți factori, inclusiv cultura siguranței în organizație, educația și formarea personalului, utilizarea de liste de verificare și standarde de procedură, utilizarea tehnologiilor, cum ar fi înregistrările medicale electronice, și participarea activă a pacienților în îngrijirea lor. Transparența și comunicarea deschisă cu pacienții sunt esențiale în asigurarea siguranței lor. Ei trebuie să fie informați cu privire la riscurile și procedurile implicate în tratamentul lor, să aibă posibilitatea de a-și exprima opinia și de a participa la luarea deciziilor referitoare la propria lor îngrijire medicală. Organizațiile cu o cultură înaltă de siguranță, unde erorile și incidentele sunt analizate fără a atribui vina, au un nivel mai scăzut de evenimente negative. Educația și formarea personalului, în special în ceea ce privește riscurile și siguranța pacienților, sunt o componentă esențială a îmbunătățirii siguranței pacientului.

Concluzii

Siguranța pacientului este o problemă complexă și multifactorială. Cu toate acestea, îmbunătățirea culturii de siguranță, formarea personalului și utilizarea tehnologiilor pot îmbunătăți semnificativ siguranța pacientului. Este necesar să se stimuleze participarea activă a pacienților în procesul de îngrijire a acestora, deoarece acest lucru poate contribui, de asemenea, la un mediu mai sigur. În cele din urmă, siguranța pacientului necesită o abordare sistemică în care fiecare nivel al organizației medicale participă la procesul continuu de îmbunătățire și formare. În vederea creării unui mediu sigur și eficient pentru îngrijirea pacienților, reducerea riscului de erori medicale și îmbunătățirea calității serviciilor, organizațiile medicale elaborează documente instituționale referitoare la siguranța pacienților (proceduri standard, programe, regulamente, etc.). În procesul de elaborare a acestor documente trebuie luate în considerare feedback-ul și propunerile personalului și pacienților, reflectând nevoile și circumstanțele specifice ale organizației respective.

Bibliografie

1. Aitken M., Gorokhovich L. *Advancing the Responsible Use of Medicines: Applying Levers for Change*. Parsippany (NJ): IMS Institute for Healthcare Informatics; 2012
2. Boadu M., Rehani M.M. *Unintended exposure in radiotherapy: identification of prominent causes*. *Radiother Oncol.*, 2009; 93(3):609-17.
3. International Patient Safety Goals (IPSG). *Joint Commission International (JCI)*. <https://www.jointcommissioninternational.org/standards/international-patient-safety-goals>
4. *Report on the burden of endemic health care-associated infection worldwide*. World Health Organization, 2011.

5. Shafiq J., Barton M., Noble D., Lemer C., Donaldson L.J. *An international review of patient safety measures in radiotherapy practice*. *Radiother Oncol.*, 2009; 92:15-21.
6. *Siguranța pacientului în sistemele de sănătate – cadrul definitoriu*. CNSMF. 27 Ian, 2018.
7. Singh H., Meyer A.N., Thomas E.J. *The frequency of diagnostic errors in outpatient care: estimations from three large observational studies involving US adult populations*. *BMJ Qual Saf.*, 2014;23(9):727–31.
8. Tiron M. *Neglijența medicală sau erori medicale privind siguranța pacientului: Importanța rapoartelor HSIB*. *Osbornes Law*, 5 Aug 2022.
9. Țurcanu T., Buta G., Clișcovscaia T. *Siguranța pacientului: ce este de făcut în Republica Moldova?* Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină. 2018, nr. 1-2(75-76), p. 14.
10. *WHO Guidelines for safe surgery 2009: safe surgery saves lives*. World Health Organization, 2009. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/44185>
11. *WHO surgical safety checklist (first edition)*. World Health Organization, 2008. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/70046>
12. *WHO Guidelines on Hand Hygiene in Health Care: First Global Patient Safety Challenge Clean Care Is Safer Care*. Geneva: World Health Organization, 2009. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK144035>
13. Карсанов А.М., Хестанов А.К., Туаева И.Б., Давыдова О.И., Саламов А.К. *Безопасность пациентов как целевой показатель современной медицины*. *Главный врач Юга России*, 2018, №2(60), с. 10-13.

Nota

¹IPSG – International Patient Safety Goals;

²WHO – World Health Organization;

³JCAHO – Joint Commission on Accreditation of Healthcare Organizations⁴;

⁴ACSQHC – Australian Commission on Safety and Quality in Health Care;

⁵NICE – National Institute for Health and Care Excellence;

⁶ISMP – Institute for Safe Medication Practices;

⁷ESCP – European Society of Clinical Pharmacy;

⁸ACS – American College of Surgeons Professional Association.